

ANARCHIŚCI

to uczestnicy ruchu sprzeciwiającego się dominacji polityki nad jednostką. Jego początki datuje się na połowę XIX stulecia (por. Daniel Grinberg: *Ruch anarchistyczny w Europie Zachodniej 1870–1914*. PWN, Warszawa 1994; Piotr Laskowski: *Szkice z dziejów anarchizmu*. Muza, Warszawa 2006), zaś renesans na połowę lat 60. wieku XX, kiedy pojawili się hipisi, którzy zaproponowali organizację społeczną opartą na komunach. Anarchia znalazła odzew w rewolcie studenckiej 1968 roku (głównie we Francji i w amerykańskich uniwersytetach), uzewnętrzniła się też w ruchu punk, który traktował ją jako dezorganizację państwa (m.in. utwory grupy Sex Pistols: „Anarchy In the UK” i Exploited „I Believe In Anarchy”). To punki rozpropagowały graficzny znak – „A” wpisane w okrąg i czerni będącą kolorem anarchii.

Dla anarchistów fundamentalną wartością jest wolność jednostki, a ta zmuszana jest przez system państwa do przestrzegania narzuconych norm i zasad. Dlatego dążą do zniesienia wszystkiego, co jej niezależność ogranicza, a są to: władza, polityka i jej narzędzia, instytucje przymusu, różnice narodowościowe, stosunki społeczne i ich hierarchia, religia, wszelkie

Pierwsza strona jednego z anarchistycznych zinów (niskonakładowych gazetek powielanych na ksero) z lat 80. Najbardziej znanymi były „Anarchol” i „Mat’ Pariadka”.

przepisy itp. Uważają, że każdy powinien mieć prawo robienia tego, na co ma ochotę, pod warunkiem, że nie szkodzi innym. Filozofia ta od początku uznana została za utopijną, czyli niemożliwą do zrealizowania, a termin „anarchia” stał się synonimem chaosu.

W Polsce grupy o tej orientacji pojawiły się pod koniec lat 70. Dziś anarchia stanowi głównie element niektórych subkultur (antyglobalistów, punków, ekologów), które poza głoszeniem wolności jednostki działają przeciw wszelkim przejawom przemocy, rasizmu, faszyzmu i nacjonalizmu.

Początki ruchu w Polsce:

Ruch Społeczeństwa Alternatywnego – połowa lat 80.

Międzymiastówka Anarchistyczna – rok 1988

Federacja Anarchistyczna – rok 1989

Zdeklarowani anarchiści na wzór hipisowskich komun tworzą własne zamknięte społeczności, czyli tzw. squaty. Najbardziej znanym stał się poznański „Rozbrat”. Inny, o nazwie „Krzyk”, powstał z inicjatywy kilku punków w 1998 roku w opuszczonym budynku w Gliwicach.

Na prowadzącej do niego bramie pojawiła się replika obrazu „Krzyk” Edwarda Muncha i znak pacyfy.

Dobrze powiedziane

„Władza to mniej lub bardziej dotkliwa forma gwałtu na ludziach. Ludzie idą do polityki po to, by rządzić innymi, więc na dzień dobry mają u mnie przechłapanie”.

Krzysztof Grabowski, perkusista grupy Dezerter, w wywiadzie dla Mikołaja Lizuta: *Punk Rock Later*. Sic!, Warszawa 2003.

ANTYFASZYŚCI

szerzą hasła tolerancji i równości bez względu na przynależność rasową i narodową. Przez wielu odbierani są jako grupy lewackie i komunizujące. Bywają inspiratorami marszów przeciw przemocy. Często są członkami innych subkultur o anarchistycznej bądź pacyfistycznej orientacji. Nie mają określonego image'u. Ich symbolem jest przekreślona swastyka.

Pierwsze grupy antyfaszystowskie na zachodzie Europy zaczęły powstawać po uaktywnieniu się organizacji neonazistowskich, w Polsce – na początku lat 90. jako reakcja na pojawiające się hasła nazistowskie, szowinistyczne i rasistowskie. Do najbardziej znanych należały (bądź nadal należą) m.in. Antyfaszystowskie Porozumienie Regionalne w Katowicach, Grupa Anty Nazistowska w Bydgoszczy, Anty Nazi Front we Wrocławiu i Stowarzyszenie Nigdy Więcej.

Antyfaszystowskie graffiti. Piosenkę „Nazi Punks Fuck Off” zamieścił na jednej ze swych płyt punkowy zespół Dead Kennedys.

Stowarzyszenie Nigdy Więcej wydające pismo pod takim samym tytułem zapoczątkowało m.in. kampanie „Muzyka przeciw rasizmowi” oraz „Wykopmy rasizm ze stadionów”. Stało się też wydawcą skierowanego do kibiców magazynu „Stadion” oraz było współzałożycielem organizacji Football Against Racism in Europe skupiającej 40 stowarzyszeń z 15 krajów Europy.

Brunatna księga

W 2009 roku ukazała się nakładem Stowarzyszenia Nigdy Więcej *Brunatna księga* Marcina Kornaka, w której autor opisuje ponad dwa tysiące przypadków zdarzeń i przestępstw na tle nacjonalistycznym, antysemitycznym, faszystowskim i rasistowskim.

ANTYGLOBALIŚCI

sprzeciwiają się, jak to określają, paktowi bogatych państw przeciw krajom biednym i rozwijającym się, ponieważ jego rezultatem jest rosnąca zamożność tych pierwszych, budowana kosztem drugich. Twierdzą, że globalizm jest kolejną wersją kapitalizmu, w której rządzące rynkiem wielkie korporacje doprowadzają do bankructwa niewielkie firmy, gdyż w pozbawionym granic świecie przemysłowi potentaci wypierają małe przedsiębiorstwa. Antyglobaliści są krytykami neoliberalizmu oraz międzynarodowych organizacji walutowych i handlowych, które określają mianem „korporacyjnego systemu handlu” (por. Artur

Domosławski: *Świat nie na sprzedaż. Rozmowy o globalizacji i kontestacji*. Sic!, Warszawa 2002).

Za symboliczny początek ruchu antyglobalistycznego uważa się powstanie meksykańskich zapatystów (organizacja partyzancka) w 1994 roku przeciw wolnemu handlowi USA, Meksyku i Kanady, którego efektem stałby się upadek niewielkich firm w biednym Meksyku.

Rozpoczęcie ich zorganizowanej działalności datuje się na rok 1999, kiedy na wezwanie Amerykanki Laurie Wallach po raz pierwszy masowo zmanifestowali swój sprzeciw podczas szczytu przedstawicieli najbogatszych państw świata (WTO) w Seattle (USA). Zakłócając debaty międzynarodowe, często dochodzi wówczas do krwawych starć z policją. W lipcu 2001 roku, podczas spotkania przedstawicieli najbogatszych krajów świata w Genui, zjechało ich do tego miasta ponad sto tysięcy. Podczas walk ulicznych zginął jeden z antyglobalistów, 23-letni Carlo Giuliani, a rannych zostało około pięciuset osób. W 2004 roku doszło do manifestacji antyglobalistycznych w Warszawie, na początku lipca 2005 roku w Szkocji, a w grudniu 2005 w Hongkongu.

Rozwój ruchów antyglobalistycznych przewidziała w książce *No logo* (1999) kanadyjska publicystka Naomi Klein. Opisała w niej mechanizmy działania wielkich koncernów w biednych krajach i sposoby wykorzystywania przez nie taniej siły roboczej oraz zasady manipulowania przez bogate kraje rządami państw Trzeciego Świata.

W czasie manifestacji antyglobaliści często idą pod symbolizującymi anarchię czarnymi sztandarami lub czerwonymi flagami proletariackimi.

Podczas Światowego Forum Społecznego w brazylijskim Porto Alegre na początku lutego 2002 roku (równoległe do odbywającego się w tym czasie w Nowym Jorku spotkania przywódców bogatych krajów i korporacji), gdzie zjawilo się około 60 tysięcy przeciwników kapitalizmu, demonstranci skandowali hasło: „Kuba – tak! Jankesi – nie!”.

Che Guevara stał się guru przeciwników globalizacji, podobnie jak był nim dla uczestników rozruchów w Paryżu w roku 1968.

Dobrze powiedziane

„Bądźmy realistami – żądajmy niemożliwego”.

Che Guevara

Globalizm, nazywany też macdonaldyzacją (od książki *Macdonaldyzacja społeczeństwa* George'a Ritzera), oznacza świat bez granic – wolny handel bez ograniczeń, masową konsumpcję i swobodną komunikację. W 1964 roku Herbert Marshall McLuhan (1911–1980) – filozof, socjolog i literaturoznawca kanadyjski – jako pierwszy wprowadził określenie „globalna wioska” w stosunku do świata, w którym ze względu na łatwość komunikacji i szybki przepływ informacji zacierają się wszelkie granice.

Pojęcie „antyglobalizm” wypierane jest przez „alterglobalizm”. Różnica polega na tym, że antyglobaliści są przeciwni wszelkim objawom globalizacji, zaś alterglobaliści nie zgadzają się na stosowane przez nią metody.

BEATLEMANIA

była określeniem graniczącej z uwielbieniem fascynacji zespołem The Beatles. Jej najbardziej charakterystyczną cechą były obrazki z koncertów – rozhisteryzowane tłumy szlochających i krzyczących w spazmatycznym szale nastolatek, które marzyły przynajmniej o dotknięciu któregoś z muzyków. Takie sceny znane były już z występów wykonawców rockandrollowych, szczególnie Elvisa Presleya, ale w przypadku czwórki z Liverpoolu wykroczyły poza muzyczne ramy. Beatlemanię należy pojmować w kategoriach rewolucji obyczajowej lat 60., na którą zespół miał zresztą ogromny wpływ (por. *The Beatles. Antologia*. Wiedza i Życie, Wydawnictwo Hachette Livre Polska Sp. z o.o., Warszawa 2002).

The Beatles:

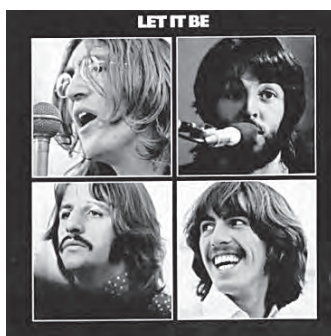
- John Lennon
- Paul McCartney
- George Harrison
- Ringo Starr

Początkowo utwory kompozytorskiej pary Lennon – McCartney były melodyjnymi piosenkami z banalnymi z reguły tekstami o miłości. Około 1965 roku pojawiły się w nich elementy mniej optymistyczne („Help”, „Yesterday”, „Michelle”) i korespondujące z zaczynającymi się rozwijać

klimatami hipisowskimi. George Harrison zaczął grać na sitarze (indyjski instrument – wówczas fascynowano się filozofią Wschodu), a później pojawiła się płyta „Sgt. Pepper’s Lonely Hearts Club Band”, dokumentująca odejście od prostych przebojów na rzecz hipisowsko-psychodelicznej twórczości i pacyfistycznych poglądów.

Wybrana dyskografia:

- „Please, Please Me” (1963)
- „Help” (1965)
- „Revolver” (1966)
- „Sgt. Pepper’s Lonely Hearts Club Band” (1967)
- „The Beatles” (tzw. „The White Album”) (1968)
- „Abbey Road” (1969)
- „Let It Be” (1970)

Ważniejsze utwory:

- „Love Me Do”
- „She Loves You”
- „I Want to Hold Your Hand”
- „A Hard Day’s Night”
- „Help”
- „Yesterday”
- „Lucy in the Sky with Diamonds”
- „Strawberry Fields Forever”
- „All You Need Is Love”
- „Magical Mystery Tour”
- „While My Guitar Gently Weeps”
- „Hey Jude”

Beatlemania zanikła, gdy zespół w 1970 roku rozpadł się. Długo trwały spekulacje, czy członkowie grupy, którzy rozstali się w gniewie, znów wspólnie zagrają, ale 8 grudnia 1980 roku ucięła je śmierć Johna Lennona.

W 1994 roku pojawiła się płyta „Live at BBC”, a rok później „Anthology”, nie wywołując jednak spodziewanego powrotu beatlemanii. Wydana w 2000 roku edycja największych przebojów grupy została entuzjastycznie przyjęta, ale renesansu jej dawnej popularności nie spowodowała. Próba jej przywrócenia stało się wydanie we wrześniu 2009 roku gry komputerowej „The Beatles: Rock Band”, w tym samym czasie pojawiły się również na rynku nowo zremasterowane wersje wszystkich krążków zespołu

Filmy poświęcone zespołowi:

„A Hard Day's Night” (1964, reż. Richard Lester)

„Help” (1965, reż. Richard Lester)

„Magical Mystery Tour” (1967, reż. The Beatles)

„Yellow Submarine” (1968, reż. George Dunning)

„Let It Be” (1969, reż. Michael Lindsay-Hogg)

Film „Backbeat” z roku 1993 w reżyserii Iana Softleya ukazuje mało znany epizod z historii zespołu, który na początku lat 60. tworzyli poza Lennonem, McCartneyem i Harrisonem również Pete Best i Stuart Sutcliffe.

Podczas koncertów w Hamburgu muzycy poznali Astrid Kircherr.

Dla niej Sutcliffe opuścił zespół, zamieszkał w Niemczech, oddał się malarstwu.

Zmarł wiosną 1962 roku, nim grupa stała się sławna.

Dobrze powiedziane

„Niech ci siedzący na tańszych miejscach biją brawo, a pozostali dyskretnie brzęczą biżuterią”

– wypowiedź Johna Lennona przed koncertem dla królewskiego dworu w listopadzie 1963 roku.

W polskiej literaturze Beatlesi byli inspiracją dla wielu utworów. Warto zwrócić uwagę na wiersz Antoniego Pawlaka *Najmniejsza elegia* ze zbioru *** (Pomorze, Bydgoszcz 1984) oraz na powieść Michała Szczepańskiego *Dzieci sierżanta Pieprza* (Rosner i Wspólnicy, Warszawa 2006).

BIKINIARZE

to istniejąca w Polsce subkultura przełomu lat 40. i 50. XX stulecia, opozycyjna wobec propagowanego wzorca noszącej czerwone krawaty młodzieży z ZMP i SP (Związek Młodzieży Polskiej i Służba Polsce – komunistyczne organizacje ideologiczne). Szeregi bikiniarzy stanowiła głównie młoda inteligencja zafascynowana filozofią i literaturą egzystencjalną. Najdokładniej opisuje ją w *Dzienniku 1954* Leopold Tyrmand. Powiada, że termin „bikiniarze” (w Krakowie nazywano ich „dżollerami”) wywodzi się od noszonych przez nich krawatów, na których wyobrażony był wybuch bomby atomowej na atolu Bikini w 1946 roku. Członkowie subkultury naśladowali zachodni styl jitterbug i zazou, słuchali jazzu (wówczas zakazanego w naszym kraju) i nosili plerezy, to znaczy spiętrzone nad czołem fryzury, chodzili w butach na grubej gumie, ubierali wąziutkie spodnie z przykrótkimi nogawkami, wspomniane krawaty, koszule z wysokimi kołnierzykami, a jednym z głównych elementów były kolorowe skarpetki w paski, stanowiące swoisty manifest niepokornych. Marek Hłasko opisuje bikiniarzy (nazywając ich jednak chuliganami) jako „młodych ludzi w szerokich samodziiałowych marynarkach; kolorowych, ręcznie malowanych krawatach; wąskich spodniach i butach na tak

zwanej słoninie, czyli białej gumie” (por. Maciej Chłopek: *Bikiniarze. Pierwsza polska subkultura*. Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2005).

Bikiniarze stanowili wyzwanie dla obowiązujących norm, według których ulica miała być zuniformizowana i szara, a oni czynili ją pstrokatą i kolorową. Byli wyzywający również dlatego, że ich ubiór pochodził z Zachodu, stąd oficjalna propaganda nazywała ich dywersantami, degeneratami, V kolumną. Określenie „bikiniarz” miało być według niej synonimem przestępcy, niebieskiego ptaka i nieroba.

„Według Wiecha plerezę dzielimy na trzy kategorie: plereza na cukier, plereza na białko i plereza na szklaną wodę; gdyż – jak powiada Wiech – na ludzki rozum, włosy takie nie mają prawa trzymać się kupy. Natomiast dzięki użyciu cukru plereza trzyma się przez dobę; dzięki białku przez trzy dni; plereza utrwalona dzięki szklanej wodzie jest najtrwalsza i trzyma się przez tydzień. I dalej, kontynuuje Wiech, element ujemny plerezy stanowi fakt, że w chwili bójki towarzyskiej wystarczy tylko rozpuścić plerezę przeciwnikowi i ten natychmiast »nie zdaje sobie sprawozdania«”.

Marek Hłasko:
Piękni, dwudziestoletni. Da Capo, Warszawa 1995.

Za bikini śmierć

Na początku lat 50. ubiegłego stulecia doszło do pokazowego procesu sądowego tzw. grupy bikiniarzy, w którym zapadły wyroki śmierci. Píše o tym Hieronim Wysocki w jednym z rozdziałów publikacji *Księga świadectw. Skazani na karę śmierci w czasach stalinowskich i ich losy* (Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2005).